

Веретюк Т. В. Ігор Муратов: вічні образи у поетичній спадщині митця (образ Прометея)

Ця стаття присвячена розгляду когорти вічних образів, котрі за глибиною художнього узагальнення та можливістю філософського осягнення буття виходять за межі конкретних творів, у поетичній спадщині Ігоря Муратова. Шляхом переконливої мотивації того чи іншого вічного образу розкриваються умови формування персонажів такого рівня.

Ключові слова: вічний образ, вогонь, вчений, диявол, спокусник.

Веретюк Т. В. Игорь Муратов: вечные образы в поэтическом наследии автора (образ Прометея)

В этой статье рассматривается плеяда вечных образов, которые по глубине художественного обобщения и возможностью философского постижения бытия выходят далеко за пределы определенных произведений, в поэтическом наследии Игоря Муратова. Путём убедительной мотивации того или иного вечного образа раскрываются условия формирования персонажей такого уровня.

Ключевые слова: вечный образ, огонь, ученый, дьявол, искушитель.

Veretyuk T. V. Igor Murator: eternal images in poetic heritage (the image of Prometheus)

In this article the pleiad of eternal images, which on depth of artistic generalization and possibility of objective reality's comprehension go out far off behind the range of the defined works in Igor Muratov's poetic heritage, are considered. By means of convincing motivation of this or that eternal image the condition of characters' forming of such level are opened.

Key words: eternal image, fire, scientist, devil, tempter.

УДК 821.161.2

Н. М. Віннікова

**ПАРОДИСТИ ЗІ СЛОБОЖАНЩИНИ:
ЮРІЙ ВУХНАЛЬ, ОМЕЛЬКО БУЦ, ВІТАЛІЙ ГУНЬКО**

У пропонованій статті проаналізуємо творчість письменників-пародистів, котрі народилися на Слобожанщині – Юрія Вухналя, Омелька Буца та Віталія Гунька. Зацікавлення пародіями митців – не випадкове, адже донині цей аспект їхньої творчості не ставав предметом спеціальної літературознавчої розвідки.

Так, Іван Ковтун (1906 – 1937), який найчастіше друкувався в пресі під псевдонімами: Юрій Вухналь, Іван Ухналь,

Юр. В., був постійним співробітником різних періодичних видань, виступив із гумористичними творами у багатьох газетах і журналах: “Селянська правда”, “Вісті”, “Комсомолец України”, “Література, наука, мистецтво”, “Молодий більшовик”, “Молодняк”, “Сільськогосподарський пролетар”, “Студент революції”, “Червоний перець”, “Червоні квіти”. Цікавою сторінкою творчості Юрія Вухналя є його діяльність у “Червоному перці”. У 30-ті роки ХХ століття він працював відповідальним секретарем журналу. Саме на той період припадає найбільша кількість публікацій відомого сатирика у цьому виданні, публікацій своєрідних, оригінальних і здебільшого таких, які потім не входили до збірок його творів і не перевидавалися.

Проти шаблону в літературі, проти шаблонних прийомів, епітетів, які стали проникати в тканини художніх творів 20-х років минулого століття, особливо молодих авторів, Юрій Вухналь виступив із кількома гумористичними пародіями. Так, у збірці “Початкуючий”, що побачила світ у Харкові у 1927 році, були надруковані пародійні гуморески, зокрема “Шлях червоної боротьби”, “Біля гудків” [1].

Як відомо, у час виходу цієї збірки письменники один за одним поспішали занести на сторінки своїх творів епітет *червоний*, поставити його в перші рядки, а то й у заголовки. Червоним називалося все: небо, земля, вода, ніч і навіть кум та кума. Юрію Вухналю не потрібно було робити якихось особливих бібліографічних розшуків, щоб перед своєю гумористичною пародією “Шлях червоної боротьби” подати список заголовків: “Вийшли з друку такі книжки: О. Донченко – “Червона писанка”, Ів. Ковтун – “Червоні паростки”, Дм. Косарик – “Червона купіль”, О. Кундзіч – “Червоною дорогою”. Відтворюючи стиль цих творів, Юрій Вухналь розкриває шаблонні, загальноживані прийоми і схеми, до яких звертаються його сучасники. Ця пародія являє собою своєрідну мозаїку типових, уже тоді банальних висловів, порівнянь, епітетів, нехитрих словосполучень, що використовували письменники, не дбаючи про творчу оригінальність. Поза увагою пародиста не лишилась і друга вада тодішньої літератури – в пошуках творів на “актуальні”, “робітничі” теми редакції й видавництва не раз брали до свого портфеля твори низької якості, які можна сприйняти як пародії. Щось подібне сталося і з оповіданням на виробничо-робітничу тему, історію якого розповів Юрій Вухналь у пародії “Біля гудків”.

Олекса Снісар (1891 – 1937), який підписував свої твори псевдонімами Олекса Слісаренко та Омелько Буц, – поет, прозаїк, входив до угруповань українських символістів “Біла Студія” і “Музагет”, футуристів “Комкосмос”, Асоціації панфутуристів (Аспанфут) і Асоціації комуністичної культури (Комункульт), до Спілки пролетарських письменників “Гарт”, ВАПЛІТЕ. Після “самоліквідації” ВАПЛІТЕ разом із М.Йогансеном заснував “Техно-мистецьку групу А”.

Починав працювати у жанрі прози. Проте його діяльність у гумористиці посідає особливе місце. “Професор скотарства Омелько

Буц” – а саме так О. Снісар найчастіше підписував гуморески, фейлетони, шаржі та пародійні твори – у гумористичному плані висвітлює творче обличчя письменницьких організацій, найхарактерніші риси тематики і стилю їх членів. Так, у групі творів під спільною назвою “Шевченко у дзеркалі сучасних літторганізацій” [4, с. 153 – 154] Омелько Буц бере за об’єкт пародії творчість письменників, що входили до організацій “Плуг”, “Молодняк”, “ВУСПП”. Пародист бере всім відому поезію Т. Шевченка “Садок вишневий коло хати...” й подає її у переробці письменників – представників зазначених вище літературних організацій. Спільні риси цих митців – у стилі, у доборі та висвітленні теми – дали можливість авторові пародії виділити їх і подати читачеві в пародійному аспекті.

Так, у пародії на Спілку селянських письменників в Україні “Плуг” проглядається вдаль відтворення творчої манери та ідеологічної платформи представників цього угруповання. Як відомо, завданням “Плугу” була боротьба із власницькою міщанською ідеологією серед селянства й виховання як своїх членів, так і широких селянських мас у дусі пролетарської революції, залучення їх до активної творчості в цьому напрямку. Цю ідеологію угруповання відтворено вже з перших рядків пародії: “Садок вишневий коло незаможницької хати, / Хрущі над вишнями гудуть, / Трактори з поля йдуть”.

Відомо, що “плужани” висвітлювали життя українського села, суттєво доповнюючи таким чином однобічно-індустріальну і часом наївно-“пролетарську” орієнтацію інших літторганізацій, допомагаючи знайти своє місце в літературі обдарованій селянській молоді. Пародист цю особливість передає так: “Співають інтернаціонал дівчата, / А в хаті-читальні їх газети ждуть... / Зійшлись батрачки коло хати. / Червона зіронька встає, / Батрак газети подає...”. У фінальних рядках пародії – “Кортить усім мітингувати, / Та гучномовець не дає...” – звучить пародіювання масовізму – складової ідейної платформи “плужан”.

“У комсомольця коло хати / Садки вишневі гудуть. / І комсомольці жваві йдуть / До клубу, де їх комдівчата / З мандатами давно вже ждуть” (підкреслення наше. – В. Н.) – так розпочинається пародія на організацію комсомольських письменників “Молодняк”. Саме завдяки повторам навіть без назви можемо вгадати об’єкт пародіювання. Не обійшлося в пародії й без дошкульної вказівки на “актуальний” червоний колір тогочасного життя: “Усі в червоному кутку / Зібрались. Зіронька з паперу / Говорить їм про нову еру” (підкреслення наше. – В. Н.). “Зіронька”, звичайно ж, асоціюється теж із червоним кольором.

Останні два рядки пародії набувають іронічно-саркастичного звучання, яке досягається поєднанням просторічного слова з серйозною за семантикою лексемою: “*свербить агітувати*”. Агітувати хочуть всі, але пародист розвінчує це бажання за допомогою парадокса: уся проблема в тому, що немає кого агітувати, бо “у всіх мандати”.

Як відомо, члени ВУСПП дотримувалися пролеткультівських поглядів, особливо молоді критики. Маючи у своїх рядах письменників різних напрямків, ВУСПП пропагує як єдиний стиль – “пролетарський конструктивний реалізм”. Спілка прагнула взяти під контроль усе літературне життя і перебирала на себе роль прямого речника партії в літературних справах. У роботі цієї організації спостерігалися часто випадки вузькогрупової нетерпимості, тенденційно-групового висвітлення й оцінки літературних явищ.

Зважаючи на всі ці особливості творчої манери та ідеологічної платформи ВУСПП, пародист так відтворює їх:

Садок вишневий коло хати заводу,
Машини там, як грім гудуть.
Робітники в завком ідуть,
І ВУСПП там буде научати,
Що зменшені письменські штати
Не дозволяють всім писати...

В. Гунько (1937 – 1994) – український поет-гуморист, сатирик. Його перші поетичні публікації були в обласній газеті “Радянська Волинь” (1956) та в журналі “Вітчизна” (1961). Автор збірок “Гусак в гнізді” (1965), “Пострижений вовк” (1978), “Жирафин кругозір” (1982), “Ефекти та дефекти” (1987), “Підтюпцем на Парнас” (1988), “Штовхачі та підштовхувачі” (1993), у кожній із яких окремих розділ структурують пародії автора.

Більшість своїх пародій В. Гунько спрямовує проти низької якості поезій, дивної образності у творах або ж мовних прорахунків або ж навпаки – цікавих моментів у поезіях митців. Власне, саме так можна згрупувати пародії В. Гунька, поклавши в основу об’єкт пародіювання. Слід окреслити і коло письменників, творчість яких обрана В. Гуньком для пародіювання. В основному це його сучасники, серед яких і загальноновизнані митці, зокрема А. Бортняк, С. Йовенко, В. Крищенко, М. Матіос, П. Ребро, Т. Севернюк, М. Сом, Л. Талалай та ін., і ті, імена яких не стали відомими у вітчизняній літературі.

Так, обидва твори: і “*Вітряні почуття*” [2, с. 28], і “*Пронав і слід*” [3, с. 80], мають за об’єкт пародіювання поезію Т. Севернюк, точніше деякі художні образи, які створила мисткиня. Зокрема, об’єкт “*Вітряних почуттів*” міститься у рядках: “Залетіти б вітром в гості / Хоч на мить одну до тебе”, а твору “*Пронав і слід*” у фрагменті: “Я наче випала з власних рук – / Тебе нема”.

Пародіюючи “вітряний” образ ліричної героїні поезії Т. Севернюк, В. Гунько створює комічну ситуацію, у якій передано бажання героїні потрапити в гості до товариша, але це не можливо, бо “зашпакльовано й щілини, / Хоч і вітром – не пролізти”. Завершується твір питанням, на яке лірична героїня відразу дає відповідь: “А почну тебе питати: / Чи в тобі ще є жалоба? – / Починаєш докоряти, / Що я вітряна особа”.

Аби висміяти дивність образу у пародії “Пропав і слід” автор створює парадоксальну сюжетну замальовку:

Таких давно вже не знала мук,
Хоч з лихом билась.
Я ніби випала з власних рук –
І десь поділась.

Нема досі. Пропав і слід.
Ой рідна нене!
Якщо хто знайде – то принесить
Мене до мене.

Загалом пародії В. Гунька дають сучасному читачеві не просто естетичне вдоволення вишуканістю комічних ситуацій. Автор по-своєму декодує пародійований текст – шляхом зміщення смислових акцентів. Пародист оголює характерні особливості мислення письменника, відкриває нам сутність його стилю, досягає ілюзії достовірності у відбитті об’єкта і водночас тонким іронічним зміщенням руйнує ілюзію завершеності. Цим переслідується мета поважніша й складніша, ніж висміювання певних вад конкретного твору. “Змоделювавши” стиль мислення письменника, пародист має змогу іронічним оцінним наголосом не тільки викрити малопомітні ознаки одиничного явища, але й вказати на тенденцію, що намічається чи то в творчості цього письменника, чи й у цілому літературному процесі.

Література

1. Вухналь Юрій. Початкуючий: Літ. гуморески / Юрій Вухналь. – Х. : Пролетарій, 1927. – 56 с. **2. Гунько В. Т.** Підтюпцем на Парнас: Байки, літературні епіграми та пародії. Сатиричні мініатюри / Віталій Гунько. – Х. : Прапор, 1988. – 111 с. **3. Гунько В. Т.** Штовхачі та підштовхувачі: Гуморески та пародії / Віталій Гунько. – К. : Укр. письменник, 1993. – 126 с. **4. Літературні пародії, шаржі, епіграми, акростиhi, фейлетони, гуморески, афоризми й карикатури:** [збірник] / уряд. В. Атаманюк. – К. : Маса, 1927. – 248 с.

Віннікова Н. М. Пародисти зі Слобожанщини: Юрій Вухналь, Омелько Буц, Віталій Гунько

Стаття присвячена розгляду пародійної спадщини Омелька Буца, Юрія Вухналя, Віталія Гунька. Головна увага зосереджена на визначенні ідейно-тематичного обсягу пародій кожного з письменників, об’єктів пародіювання та своєрідності художніх засобів.

Ключові слова: літературна пародія, об’єкт пародіювання, комізм, гіпербола.

Винникова Н. Н. Пародисты из Слобожанщины: Юрий Вухналь, Омелько Буц, Виталий Гунько

Статья посвящена рассмотрению пародийного наследства Омелька Буца, Юрия Вухналя, Виталия Гунька. Главное внимание сосредоточено на определении идейно-тематического объема пародий каждого из писателей, объектов пародирования и своеобразия художественных средств.

Ключевые слова: литературная пародия, объект пародирования, комизм, гипербола.

Vinnikova N. N. Parodists from Slobozhanschina: Yuriy Vukhnal, Omelko Buts, Vitalij Gunko

The article is devoted consideration of Omelko Buts, Yuriy Vukhnal, Vitalij Gunko. Main attention is concentrated on determination ideological thematic to the volume of parodies each of writers, objects of parodying and artistic facilities' originality.

Key words: parody, object of parodying, the comic element, hyperbola.

УДК 821.161.2-31.09 (045) Д 18

О. В. Даниліна

**ПОЕТИКА ПРОЗИ ЄВГЕНА ПОЛОЖІЯ
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ “ПО ТОЙ БІК ПАГОРБА”)**

Сюжет нового роману Євгена Положія “По той бік Пагорба” (2010) має кримінальну фабулу – загроза фізичного знищення головного героя – боксера на прізвисько Вуж. Про це йдеться вже у перших рядках. Втім у другому абзаці автор намагається “зняти” напругу, подаючи картину з дитинства героя в іронічному ключі: “За кожен вбиту муху дід платив одну копійку. Щодня будь-якого колишнього літа мух у хаті літало багато, але заробити більше тридцяти мідяків за відведену на полювання обідню годину онукові ніколи не вдавалося” [1, с. 7]. Мотив плати за зраду заробленими таки чином грошима (тридцять мідяків!) набуває розвитку згодом, коли герой на пропозицію товариша наймає дорослих хлопців для бійки замість самого себе, що 20 років не дає йому спокою.

Але не розвиток кримінальної фабули стає рушієм розвитку сюжету. В центрі письменницької уваги вже традиційно для прози автора – чоловік, що шукає сенс свого життя. На цей раз – у минулому. Головним його завданням стає боротьба з собою: “У мене немає ворогів. Окрім самого себе, звісно” [1, с. 54]. поринаючи у минуле, герой пояснює захоплення боксом тим, що в цьому виді спорту, на відміну від власне